

Щербань Ірина Юріївна
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань

АМЕРИКАНСЬКА СІЛЬСЬКА ШКОЛА ЯК КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ
ЦЕНТР МІСЦЕВОЇ ГРОМАДИ

В статті розкриваються питання взаємозв'язку американського сільського соціуму і місцевої школи. Якісна і адекватна освіта розглядається як вклад в процес розвитку громади, яка в свою чергу має визнати школу своїм центральним інститутом, надати ті додаткові повноваження і використати в усій багатоманітності її рольового спектра. Виділено напрями діяльності по встановленню тимчасової співпраці школи і сільської громади.

The article is devoted to the problems of American rural society and local school interconnection.

Qualitative and adequate education is regarded as vital contribution to the community development process, which in its term has to declare the rural school as it's central institution, furnish it with additional full powers. Ways of rural school and local community co-operation are determined.

З перетворенням України на самостійну державу освіта стала власною справою українського народу. Розбудова системи освіти, її докорінне реформування мають стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень. Існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Це виявляється

передусім у невідповідності освіти запитам особистості, суспільним потребам та світовим досягненням людства.

Особливої уваги заслуговує стан сільської освіти. Зміни соціально-економічного та суспільно – політичного життя, зміна стандартів та норм суспільного управління і соціокультурних орієнтирів, нові економічні, соціальні та духовні реалії, що склались в сільських регіонах, не могли не відобразитись на освітній сфері. Проте змінюється структура не лише сільської освіти, а й сільського соціуму. Урядові та регіональні програми, що мають на меті підтримку соціальної сфери в сільській місцевості, в основному не виконуються. В селах припиняють існування життєво важливі об'єкти соціальної інфраструктури, функціонування яких в умовах ринкової економіки не є рентабельним: лікарні, бібліотеки, сільські клуби та інші.

В умовах кризового стану аграрного сектора соціальна функція сільської школи значно зростає, оскільки вона залишається основним центром культурно – освітньої роботи з населенням. Для того, щоб сформувати творчу особистість з властивими їй пізнавальними потребами і діяльними якостями необхідна цілеспрямована інтеграція всіх сил суспільства, економічна, соціально-політична, духовно-інформаційна взаємодія та соціокультурного середовища. Саме тоді особистість себе формує, розвиває, виявляє свою діяльну сутність, відображуючи себе в світі і світ в собі.

Сільський соціум зіткнувся з проблемою виживання. Вихід з кризового стану села провідні соціологи, економісти та педагоги вбачають у відродженні малої соціальної спільноти людей – сільської громади. А головним напрямом діяльності є перегляд взаємозв'язку сільської школи і соціуму в нових соціально – економічних умовах і вивчення накопиченого досвіду з цього питання в зарубіжній педагогіці.

Великий досвід взаємодії учбово – виховної роботи сільської школи з місцевою громадою накопичено в США. Стан американської сільської школи в контексті сільської культури і соціуму детерміновано особливостями історичного розвитку, специфікою соціально-економічної моделі і цілим

комплексом соціокультурних факторів. Ступінь участі сільської громади в освітньому процесі місцевої школи в США настільки високий, що їх співпраця впливає на учбову та виховну роботу в школі і спрямована на підготовку молоді до праці в сільському господарстві та інших секторах місцевої економіки.

Творчому аналізу досвіду розвитку американської сільської школи передував перегляд робіт відомих дослідників вітчизняної педагогіки, де система освіти США стала об'єктом дослідницької уваги А.Алексюка, О.Ковязиної, В.Чорного (диференціація змісту освіти); Р.Біланової, Г.Балла (гуманізація змісту освіти); М.Бургіна, Л.Ващенко, Б.Жебраковського, Ю.Мілова (стандартизація змісту освіти).

До вивчення проблем розвитку системи загальної середньої освіти в США, організації навчального процесу, змісту та методів навчання неодноразово звертались у своїх працях відомі американські педагоги 20 ст., а саме: Дж.Дьюї, Дж.Конант (філософія освіти); Б. Купер (експериментальні школи); А.Джонсон, Г.Колінз, Е.Круг, Д.Теннер (становлення і розвиток американської дидактики).

Дослідженню проблем американської сільської школи присвячені роботи П.Жильцова, Л. Костикової, Р.Романова, в яких проаналізовано теоретичні основи, зміст і форми підготовки учнів до праці в сільському господарстві, проблеми професійної орієнтації школярів. Г.Б. Андреева розглядає проблему підготовки і підвищення професійної кваліфікації сільських вчителів США, Л.Гончаров, В.Смірнов аналізують взаємодію школи з найближчим соціальним оточенням. Питаннями взаємодії школи і громади в сільських районах США займались Р.Уоррен, Д.Хоббс, Дж. Шерр.

Проблеми розвитку сільської школи США потребують системного вивчення і спектрального аналізу, який передбачав би цілісну характеристику теоретико–методологічних засад, форм і методів та змістовних парадигм у поєднанні з історико–соціальними, політично–економічними, психолого–педагогічними чинниками.

Актуальність обраної теми обумовлюється необхідністю систематичного вивчення тенденцій взаємодій системи шкільної освіти і місцевої громади в сільських районах Америки у другій половині ХХ.

Місцеві органи управління освітою відіграють значну роль в розвитку шкільної мережі, і з огляду на актуальність проблеми партнерства школи і громади сільських регіонів, в американській педагогічній літературі їй приділяється значна увага. Поняття «громада», місцевий соціум вільно ввійшло в педагогічний лексикон соціалістів, що займаються питаннями освіти сільської Америки.[1-4]

Роль сільського соціуму як єдиного соціального простору і місцевої освітньої системи для життя сільської Америки складно переоцінити. Проте аналіз американської літератури з даної проблеми показує, що розгляд питання про сільські громади ускладнено відсутністю чіткого визначення термінів «сільський», «громада».

«Community» визначається американськими соціологами і педагогами як соціальний простір, члени якого дотримуються традицій та вирішують проблеми, що торкаються сутності їх життя. А.Пешкін основною функцією «community» вважає турботу про всіх членів громади, їх тісні взаємозв'язки, відчуття нероздільності. [3: 38]

Вдале визначення «community» аплікабельно до сільського міні-соціуму дає М.Гелбрейт, котрий вважає, що громада може бути визначена як «поєднання і взаємовідношення географічних, місцевих і не місцевих одиниць, систем і характеристик, що забезпечують існування і ріст окремим індивідуумам, групам та організаціям» .[1: 9]

Р.Уоррен ввів термін «ідеальна громада» - спільнота, що регулює взаємовідносини основних груп всередині себе, здійснює розподіл влади, визначає ступінь участі в справах громади і ступінь відмінностей від членів громади, межі контролю певної території і конфліктів. Ідеальна громада орієнтована на людину, є керованою і демократичною за своєю природою. [4:15]

Отже, громада в США – основна одиниця розселення, в рамках якої здійснюється первинне адміністративне управління. З огляду на існуючі в США класові відмінності населення зосереджене в міських, приміських кварталах і сільській місцевості відповідно до соціального і майнового статусу.

Сільським вважають населення, що проживає в населених пунктах з менш ніж 2500 жителями, а також відповідно до іншої класифікації, в районах з щільністю населенням 1000 чол. на 1 кв.милю.

Сільська громада як соціальний інститут, оснований на територіальній спільності груп людей приблизно однакового соціально-економічного статусу, є регулятором суспільного життя місцевого населення, громадської поведінки і свідомості, виконує ряд економічних, ідеологічних, адміністративних функцій, зосереджуючи в собі ряд виховних інститутів: сім'ї, школи, громадських організацій. Громада може розглядатись і як первинна ланка суспільства і як його модель, в якій виникають основні соціальні та політичні взаємодії, що потім проектується в соціальну систему. Зміцнення громади та соціальних зв'язків і відношень в її рамках може зміцнити соціально-економічний фундамент всього суспільства.

Історично так склалось, що в житті та розвитку сільських громад США значну роль відігравала школа. І навпаки, сільська школа завжди перебувала під сильним впливом місцевих громад. Громада США через консультативну раду в основному на свої кошти утримує школу, наймає вчителів, визначає їх заробітню плату, вибирає та рекомендує школі учбові програми, визначає напрям професійної освіти і таке інше - громада дає своєрідний професійний запит, який виконує школа.

В пошуках вирішення проблем освіти на селі американські дослідники стверджують, що якісна і адекватна освіта є суттєвим вкладом в процес розвитку громади, яка в свою чергу має визнати школу своїм центральним інститутом, надати їй додаткові повноваження і використати в усій багатоманітності її рольового спектра.

В педагогічній літературі США сільська школа визнана єдиною системною ланкою, що має можливість покращити життя на селі. Від її стану та рівня роботи залежать ціннісні орієнтації дітей та молоді села, рівень та якість освіти освіченості, соціокультурна ситуація, стабільність сім'ї. Тому розглядаємо школу як одне з головних середовищ життєдіяльності людини, де він отримує базові знання, де формуються моральні та духовні основи його особистості. Саме школа формує те унікальне середовище, в якому відбувається становлення особистісного світогляду, моральних установок та закладаються життєво необхідні навички для подальшого життя. Її можна розглядати як активний фактор середовища, оскільки саме від школи в громаду ідуть позитивні імпульси культурного життя, від школи сільська родина може чекати допомоги у вихованні та навчанні дітей, розвитку їх здібностей та інтересів. Якщо школа повністю інтегрується в виробниче, культурне і соціальне життя села, вона стає педагогічним фактором цього середовища, духовною складовою його соціального життя. В багатьох сільських громадах США школа є головним суспільним інститутом, котрий прагне цілісності громади, є освітнім центром з більш широким спектром функцій, ніж звичайна загальноосвітня школа.

В 60-70 р.р. XX століття широкого поширення набула концепція «громадівського навчання» і тісно пов'язана з ним ідея перетворення школи в центр громади. Основою стала неопрагматистська концепція «громадівського виховання», прибічники якої (М.Кінг, Л.Деккер) вказуючи на загрозливий розрив між поколіннями, зниження у молоді відчуття відповідальності, бачили основний шлях соціалізації молоді в злитті школи і громади в єдиний виховний комплекс.

Об'єднання школи і місцевої громади може створити атмосферу, що суттєво змінить життя в суспільстві в цілому. Такі школи відчинені з ранку до пізнього вечора протягом усього навчального року і поступово стають центрами, куди приходять місцеві жителі разом з дітьми для навчання та відпочинку. В першій половині дня в таких школах проводяться шкільні

заняття, а потім приміщення використовується місцевим населенням для освіти дорослих, організації консультацій для дорослих і дітей, проведення вечорів, концертів і таке інше. Такі школи-центри працюють тільки з населенням свого регіону. Програми освіти громад варіюються в залежності від особливостей кожної з громад. Проте є в них і спільні риси: залучення дорослого населення в активне життя громади та різні види навчання, що запроваджуються у вигляді курсів, семінарів, зустрічей. Ідея створення «громадівських шкіл» була настільки популярною в США в II половині XX століття, що урядом держави було вирішено надати їй законну основу. Так було прийнято ряд постанов, в яких вказувалось, що «громадівське навчання» є в розпорядженні адміністрації кожного штата; право на відкриття нових шкіл надається населенню місцевих громад; для організації такого навчання і управління громадівськими школами створюються спеціальні центри. Результатом такої політики стало зростання кількості шкіл-громад за п'ять років з 1300 в 930 округах до 4650 в 1106 шкільних округах та створення програм «оживлення» сільських громад США комплексного та інтеграційного характеру, де за основу береться встановлення партнерських стосунків між малими сільськими школами і місцевими громадами.

Таким чином, зосереджуючись на інтеграції виховного впливу на підростаюче покоління сім'ї та школи в межах громади, американські педагоги знайшли ряд продуктивних та цікавих форм взаємодії і співпраці школи і громади. Логічним продовженням концепції «громадівського навчання» в 80-90р.р. став розвиток центрів об'єднаних послуг на базі сільських шкіл і перетворення їх в освітні центри власних громад.

Як свідчить досвід Америки, інтеграція сільської освіти в повсякденне життя місцевої громади, надання сільським школярам можливості внести свій вклад в розвиток співтовариства і залучення учнів до вирішення складних питань, не лише піднімають навчання на якісно новий рівень, але й зупиняють ріст відчуження молодого покоління від старшого. Сільські школи-громади США, будучи центрами освіти і суспільного обслуговування мають значний

досвід розробки та реалізації спільних з громадою програм навчання, виховання, професійної орієнтації та відпочинку для всіх категорій сільського населення.

З огляду на вищесказане, виділяємо чотири взаємопов'язаних напрями діяльності по встановленню тісного зв'язку школи і громади.

- використання сільської школи як освітнього центру і центру об'єднаних послуг для всіх членів громади;
- використання громади як об'єкта вивчення сільськими школярами;
- створення на базі сільської школи різноманітних комерційних структур (акцент на розвиток підприємницьких вмінь та навичок у сільських школярів);
- активне заохочення батьків, членів родин учнів та інших членів громади в навчально–виховний процес сільської школи.

Ці підходи мають на меті подолати фрагментарність і безсистемність взаємовідносин громад зі своїми школами, вивести сільську освіту з ізоляції, наблизити процес навчання сільської школи до реальності, забезпечити стійкий процес громадівського розвитку в сільській Америці.

Література:

- 1) Galbraith, M. Education through community organizations. // New directions for Adult and Continuing Education. No 47. San Francisco: Jossey – Bass. 1990.
- 2) Nachtigal, P. Rural Schools and Community Development // Rural Research Report, 1994, 6 (1), pp. 1-8
- 3) Peshkin, A. The Imperfect Union, Chicago: The University of Chicago Press. 1982.
- 4) Warren, R. The good community – What would it be? // Journal of the Community Development Society, 1970, 1 (1), pp. 14 - 23